

Statsråden

Energi- og miljøkomiteen Stortinget
v/Inger Marie Vatne
Postboks 1700 Sentrum
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
24/1615-

Dato24. april 2024

Svar på spørsmål til Prop. 47 L (2023-2024) - Endringer i svalbardmiljøloven (beskyttelse av sjøfugl og isbjørn, overtredelsesgebyr, opprydding m.m.)

Jeg viser til brev av 17. april 2024 med spørsmål til lovproposisjon om endringer i svalbardmiljøloven. Under følger mine svar på spørsmålene.

- 1. I høringsinnspill til komiteen legges det vekt på at lovendringene knyttet til isbjørn, sammen med andre forskriftsendringer, vil ha store konsekvenser for aktiviteten for mange selskaper på Svalbard innen f.eks. reiseliv, foto og film. I ytterste konsekvens vil virksomheter måtte legges ned. Hva er Klima- og miljødepartementets vurdering av konsekvensene av lovendringene for reiseliv og næringsliv på Svalbard, også sett sammen med de andre forskriftsendringene (e.g. stenging av områder, guidesertifisering)?**

Som det fremgår av vurderingen av de økonomiske og administrative konsekvensene i kongelig resolusjon til endring av verneforskriftene som ble vedtatt i februar, er *«hensikten med de foreslåtte endringene i verneforskriftene på Svalbard å begrense belastningen på miljøet fra ferdsel for å ivareta miljømålene. Dette er forsøkt gjort gjennom målrettede tiltak for å begrense forstyrrelse av dyreliv og slitasje på terreng og kulturminner. Det er lagt vekt på at summen av tiltakene ikke skal begrense antallet turister som kan komme til Svalbard eller svekke reiselivet som grunnlag for samfunnet i Longyearbyen. Forslagene innebærer ikke begrensninger i antallet turister som kan komme til Svalbard i fremtiden. Ved utforming av forslagene er det videre lagt betydelig vekt på å følge opp prioriteringen i siste stortingsmelding om Svalbard om at reiselivet skal kunne utvikle seg i Isfjordenområdet. Det er også lagt vekt på å begrense negative konsekvenser for fastboendes muligheter for rekreasjon*

og ferdse. Både reiselivet og fastboende skal ha adgang til å oppleve Svalbards natur- og kulturarv. Forslagene har likevel betydning for hvor og hvordan ferdsel kan skje.»

Som det framgår av lovproposisjonen, mener departementet at Svalbard fortsatt vil være et attraktivt reisemål, selv med innstramminger i miljøregelverket. Departementet har vurdert at forslaget til endringer i reglene om isbjørn ikke vil ha «*vesentlig betydning for etterspørselen etter reiseopplevelser på Svalbard, eller for lokalsamfunnet i Longyearbyen. Turistvirksomheter som arrangerer turer med hovedformål om å oppsøke isbjørn på for nært hold, vil måtte tilpasse virksomheten til å se isbjørn på avstand (300/500 meter). Virksomheter som i dag baserer sin virksomhet på å se isbjørn på 300/500 meter eller mer kan fortsette med det så lenge kravene i første ledd overholdes.»*

I vurderingen av de økonomiske og administrative konsekvensene i lovproposisjonen, har departementet også tatt høyde for at det finnes virksomheter som baserer sin virksomhet på nærkontakt med isbjørn: «*I den grad det finnes virksomheter som har lagt opp sin virksomhet i dag basert på nærkontakt med isbjørn (fotografering e.l.), driver de en aktivitet som løpende medfører en betydelig risiko for å forstyrre isbjørn. Det vil si at de baserer sin inntjening på en betydelig, løpende og systematisk risiko for lovbrudd. Dette er en adferd som myndighetene uansett ville måtte tatt tak i, gjennom tiltak som opplæring, guideregelverk og mere effektiv håndheving, slik at denne formen for nærgående isbjørnturisme uansett ikke ville kunne fortsette som i dag, uavhengig av lovendring.»*

2. Isbjørnopplevelser er uten tvil et trekkplaster for reiselivet på Svalbard. Sysselmesteren og Miljødirektoratet uttaler at det ikke er ønskelig med isbjørnturisme på Svalbard. Hva er Klima- og miljødepartementets syn på muligheten til å få oppleve isbjørn på Svalbard?

Isbjørnen ble fredet i 1973 og Norge er etter den internasjonale isbjørnavtalen forpliktet til å beskytte dens leveområder. Klimaendringene fører til at det blir mindre sjøis og at leveområdene og mattilgangen for isbjørnen minker. Det er derfor viktig å redusere den samlede belastningen på isbjørn. En av de lange linjene i svalbardpolitikken er at innenfor de rammer traktats – og suverenitetsmessige hensyn setter, skal miljøhensyn veie tyngst ved konflikt mellom miljøvern og andre interesser (Meld. St. 32 (2015-2016) Svalbard).

Departementet mener at man fortsatt kan ha fine isbjørnopplevelser på Svalbard på 300/500 meter. I juli og august, som er de månedene det er størst trykk i den sjøbaserte turismen, vil det gjelde et krav om å holde en avstand på 300 meter. Da vil man se isbjørnen godt.

- 3. Det vises til at strafferammen i loven er på 1 år, men 5 år ved særlig skjerpene omstendigheter. I hvilke tilfeller kan man bli straffet med fengsel for brudd på § 30 a, og hvilke tilfeller kan medføre straff under «særlig skjerpene omstendigheter»?** Strafferammen er i utgangspunktet ett år. Det er bare dersom det er inntrådt eller voldt fare for betydelig miljøskade, eller det er andre særdeles skjerpene omstendigheter, altså i de aller mest alvorlige sakene, at det gjelder en strafferamme på fem år. Strafferammen i svalbardmiljøloven, naturmangfoldloven, forurensningsloven og produktkontrollloven ble hevet til fem år i 2019 (Prop. 77 L (2018–2019)).

I denne lovproposisjonen om endring av strafferammen, ble det uttrykt et behov for å ha minst like strenge strafferammer for miljøkriminalitet på Svalbard som på fastlandet, på grunn av lav oppdagelsesrisiko, allmennpreventive behov, særlig sårbarhet for kulturminner, miljø og fauna. Troms og Finnmark statsadvokatembeter pekte i høringen på at det frem til da ikke har oppstått behov for å utnytte den eksisterende strafferammen på 3 år, men at det ikke kan utelukkes at særlige alvorlige saker kan oppstå i fremtiden, med behov for straff av fengsel i mer enn 3 år. Departementet er i dag ikke kjent med at strafferammen på 5 år har vært brukt på Svalbard. Et eksempel på et tilfelle som vil kunne anses som en «særlig skjerpene omstendighet», er dersom man forsettlig skyter og skader en isbjørn uten å være i en fare/nødvergesituasjon.

- 4. Det antas at det er sysselmesterens kontor som blir ansvarlig for å håndheve det skjerpene regelverket. Har sysselmesterens kontor kapasitet til dette i dag, og hvor mange ekstra årsverk vil det eventuelt være behov for å håndheve regelverket?** Antall overtredelser av svalbardmiljøloven har fra 2022 til 2023 økt med 35 %, (Sysselmesterens årsrapport 2023). Det skyldes Sysselmesterens økte satsing på tilsyn og kontroller i felt.

Som følge av veksten i reiselivet som har vært, har det vært behov for et økt fokus på tilsyn og kontroll. Det vil fortsatt være behov for det. Sysselmesteren vil fortsatt selv måtte prioritere omfanget av tilsyn og oppfølging ut ifra ressursituasjonen. Overtredelse av dagens regel om forstyrrelse av isbjørn i svalbardmiljøloven § 30 a er krevende å håndheve. Sysselmesteren har rapportert at det er særlig har vært vanskelig å bevise når en isbjørn blir forstyrret. En tydelig og klarere regel med et konkret avstandskrav vil lette og effektivisere håndhevingen for Sysselmesteren.

Forslaget om å utvide overtredelsesgebyr til flere saksområder vil være et effektivt virkemiddel mot mindre alvorlige overtredelser, ved behov. Etter departementets vurdering, vil ikke forslaget medfører behov for økte ressurser hos Sysselmesteren. Dersom oppfølgingshjemplene og eventuelt myndighet til å ilegge overtredelsesgebyr i Longyearbyen delegeres til lokalstyret, vil dette også kunne føre til en ressursbesparelse for Sysselmesteren.

5. **Kan Klima- og miljødepartementet forklare nærmere forholdet mellom § 30 a første ledd og annet ledd: Er det riktig forstått at man ikke kan "unødig forstyrre, lokke til seg eller forfølge" isbjørnen uavhengig av avstand, mens man står fritt til å «oppsøke» isbjørnen så lenge man holder avstandsgrensen på 300 meter (evt 500 meter)? I den forbindelse vil det være nyttig med en forklaring på forskjellen mellom å «forfølge» og å «oppsøke», gjerne med konkrete eksempler.**

Det er riktig forstått at man ikke kan "unødig forstyrre, lokke til seg eller forfølge" isbjørnen uavhengig av avstand, mens det ikke er forbudt å «oppsøke» isbjørnen så lenge man holder avstandsgrensen på 300 meter (evt 500 meter).

Aktivitet hvor man konkret reiser til et sted fordi man vet isbjørn befinner seg der, er å anse som oppsøking av isbjørn. Å oppsøke innebærer også å bevege seg mot isbjørn uavhengig av om den er i bevegelse eller i ro.

Alternativet om forbudet mot å forfølge isbjørn, omfatter enhver situasjon hvor man med forsett eller uaktsomhet følger etter en isbjørn, uavhengig av om det skjer til fots eller i et fremkomstmiddel og uavhengig av avstand. Det vil innebære at man følger etter en isbjørn i bevegelse. Forfølgelse kan i verste fall være akutt livstruende for dyret da isbjørnen relativt raskt står i fare for overoppheting. Om man ikke er eller burde vært oppmerksom på bjørnen, men det beror på en tilfeldighet og man ikke kan klandres for at man følger den, rammes ikke forholdet.

6. **Kan Klima- og miljødepartementet bekrefte at man kan gå nærmere isbjørn enn 300 meter (evt 500 meter) og/eller isbjørnen blir forstyrret når man er på vei til sin egen hytte? Og hvis isbjørnen befinner seg nærmere enn avstandskravet når man befinner seg på hytta, kan man da gå ut?**

Man må holde en avstand på 300/500 meter selv om man er på vei til egen hytte. Dersom isbjørn oppdages på vei til eller fra egen hytte, må man kjøre rundt (om det er mulig) eller vente til isbjørnen beveger seg bort. Det er uansett tilrådelig å holde god avstand av sikkerhetsmessige grunner. Unntaket fra avstandskravet gjelder kun inne i hytta, ikke når man går ut. Dersom isbjørn lærer at den kan finne mat på hytter eller trekkes til hytter fordi det er menneskelig aktivitet der, er dette noe som ikke er ønsket. Da øker risikoen for at isbjørnen tilvennes mennesker og man kan få flere problembjørner. Derfor skal man skremme vekk bjørnen om den er utenfor en hytte, jf. at det bare er «unødig forstyrrelse» som er forbudt. NPs anbefalte avstand for varselskudd der isbjørn kommer mot mennesker er på 150-200 meter.

Miljødirektoratet har i tilrådommen omtalt dette med «problembjørner»:
«En avstandsregel til isbjørn vil redusere forstyrrelse, men også redusere habituering til mennesker. Det har til nå vært stort fokus på å hindre forstyrrelse av isbjørn. Samtidig har viktigheten av også å skremme bort isbjørn slik at den ikke kommer for nær og venner seg til mennesker trolig vært underkommunisert. I lys av at isbjørn har blitt avlivet på grunn av nærmøter med mennesker, bør det fokuseres mer på avstand og å unngå nærmøter, for å unngå tilvenning. Isbjørn som gjentatte ganger oppsøker bosetninger og folk, omtales gjerne som "problembjørner". Bjørnen som har fått

tilnavnet "Frost" omtales som en slik problembjørn og har bl.a. søkt aktivt mot og rasert flere hytter i nærheten av Longyearbyen bare i 2022. Dette gir stort potensiale for farlige situasjoner som i ytterste konsekvens kan medføre fare for mennesker og avliving av bjørnen.»

7. Man legger ned kullvirksomhet, og kommer nå med forslag om innskrenking av turisme på Svalbard. Planlegger regjeringen å betale folk for å bo og leve på Svalbard, eller tenker de at det skal være mulig å drive virksomhet og skaffe seg jobb?

Spørsmål vedr. gruvevirksomheten på Svalbard bør i utgangspunktet rettes til næringsministeren, som konstitusjonelt ansvarlig statsråd for fagområdet. Spørsmål som berører svalbardpolitikken generelt bør rettes til justis- og beredskapsministeren, som er ansvarlig statsråd for koordinering av svalbardpolitikken. Jeg besvarer allikevel spørsmålet fra representantene her, på vegne av regjeringen.

Kulldriften som tradisjonelt har vært en viktig bærebjelke i Longyearbyen, har gjennom senere år fått redusert betydning. Longyearbyen lokalstyre har vedtatt å legge ned kullkraftverket, og har sagt opp avtalen med Store Norske om leveranse av kull. Forlengelse av driften i Gruve 7 for en begrenset periode endrer ikke regjeringens syn på kulldriften generelt eller at kulldriften på Svalbard skal avvikles.

De siste tiårene har Longyearbyen endret seg i retning av en gradvis bredere næringsstruktur. Næringsutvikling og ny aktivitet i Longyearbyen skal skje innenfor den strenge miljølovgivningen for Svalbard. Dette omfatter også reiselivsnæringen, som er den største næringen på Svalbard. Naturverdier og kulturminner skaper opplevelser som er viktige for både reiselivsnæringen og lokalbefolkningen. Endringene i miljøregelverket (lovendringer og endringer i forskrifter) har ikke til hensikt å innskrenke turismen på Svalbard, men har som formål å beskytte miljøet slik at den samlede belastningen av aktivitetene skal holdes innenfor rammen av miljømålene på Svalbard. Forslaget om endring av reglene om isbjørn har som formål å redusere den samlede belastningen på isbjørn som allerede i stor grad påvirkes av klimaendringer. Med økningen i ferdsel som har vært over mange år, er det behov for å redusere forstyrrelsen fra menneskelig aktivitet. Det er viktig at isbjørn får leve naturlig uten kontinuerlig menneskelig nærvær.

Svalbard har mye mer å tilby enn bare nærkontakt med isbjørn. Det er fullt mulig å tilby flotte naturopplevelser i reiselivsvirksomheter på Svalbard, selv med avstandskrav til isbjørn og med regulering av hvor det er tillatt å sette turister i land.

Med hilsen

Andreas Bjelland Eriksen